

Nr 256

Av herr Christenson i Malmö m. fl., om vissa ändringar i semesterlagen.

Semesterlagstiftningen har till syfte att bereda arbetstagare i allmän eller enskild tjänst en förmån utöver dem tillkommande arbetslön. Huvudregeln är att arbetstagare, när i lagen angivna förutsättningar är uppfyllda, skall åtnjuta viss ledighet med bibehållna löneförmåner. För s. k. okontrollerade arbetstagare utgår semesterförmåner dock enbart såsom kontanterställning (i lagen kallad särskild semesterlön). Semesterlörens belopp fastställs efter särskilda regler. Avtal som innefattar avstående från rätt till semester eller i något avseende mindre förmåner för arbetstagaren än vad som stadgas i semesterlagen är ogiltigt.

En omstridd fråga vid tillämpningen av semesterlagen är huruvida det är förenligt med lagens bestämmelser att semesterlön inkluderas i arbetsersättningen. I rättspraxis har hinder häremot icke ansetts föreligga, blott avtalet möjliggjort kontroll av att semesterförmånerna icke varit sämre än vad lagen föreskriver (se rättsfall refererade i Hesselgren och Samuelsson, Semesterlagen, 7 uppl. 1959, s. 97 ff och 123). Domstolsuttalanden i denna riktning har gällt både arbetstagare som skall åtnjuta semesterledighet och okontrollerade arbetstagare, men har varit mest kategoriska såvitt angår den senare gruppen. Arbetsdomstolen har sålunda i en dom 1958 nr 3 låtit följande uttalande omedelbart gälla endast okontrollerade arbetstagare:

Semesterlagens regler äro uppenbarligen utformade med utgångspunkt från att arbetsersättningen och den ekonomiska gottgörelsen i semesterhänseende beräknas var för sig. I vart fall när det gäller arbete av den beskaffenhet, varom i målet är fråga, torde dock lagens bestämmelse icke utgöra hinder att avtal träffas varigenom semesterförmånen inkluderas i arbetsersättningen. Ett sådant avtal blir emellertid enligt 2 § semesterlagen ogiltigt, därast det kan anses innebära att arbetstagaren får mindre förmåner än som stadgas i lagen.

Det har gentemot denna rättspraxis ståndpunkt anmärkts, att den icke står i god överensstämmelse med lagens huvudsyfte att bereda arbetstagare viss tids rekreation med bibehållna löneförmåner och står i strid med bestämmelsen i 3 § 3 stycket semesterlagen om att »under semester skall lön utgå» (se närmare Lennart Geijer, Semesterlagens tillämpning på anställda med provision och tantiem, 1951, s. 13 f., och i Svensk Juristtidning 1955 s. 176 ff., samt Arnold Sölvén, Nya semesterlagen, 12 uppl. 1956, s. 107; för motsatt ståndpunkt Svante Bergström, Semesterlön och provision, 1954, särskilt s. 136 ff; jfr också Erland Conradi i Svensk Juristtidning 1952 s. 381).

I hittillsvarande praxis har i allmänhet avtalet icke fyllt de krav domstolarna ställt för att godtaga ett avtal om inkluderande av semesterlönen som giltigt (se förutom arbetsdomstolens nyssnämnda dom särskilt rättsfallen refererade i Nytt juridiskt arkiv 1950 s. 235 och 241). I ett nyligen avgjort mål, Kungl. Maj:ts dom den 26 november 1959, nr 45, har emellertid HD godtagit

ett avtal, gällande en provisionsavlönad handelsresande, enligt vilket av de fem procent handelsresanden erhöi i provision en procent skulle utgöra semesterlön. Det är härvid att märka, dels att avtalet om fem procents provision gällde redan innan avtalet om att en femtedel därav skulle anses som semesterlön träffades, varför semesterförmånen icke i någon mån innebar ett tillägg till arbetsersättningen, dels att detta avtal tilläts få retroaktiv verkan och sålunda i själva verket tilläts förvandla tidigare utbetalda arbetsersättning till semesterlön. HD:s avgörande synes omedelbart gälla endast okontrollerade arbetstagare, men med hänsyn till tidigare uttalanden i nyssnämnda domar av år 1950 finns det stor risk för att samma ståndpunkt kommer att intagas såvitt angår arbetstagare berättigade till semesterledighet.

HD:s dom är i huvudsak av följande lydelse:

Vad A först vid huvudförhandlingen inför Högsta domstolen anförde därom, att han icke varit att anse såsom s. k. okontrollerad arbetstagare enligt 4 § semesterlagen utan ägt rätt till semester enligt 3 § samma lag, lämnas utan avseende.

På de skäl hovrätten anförde finner Kungl. Maj:t A:s talan i vad den avser semesterlön för tiden fram till år 1957 icke kunna vinna bifall.

I fråga om semesterlön för år 1957 har väl i det skriftliga kontraktet icke angivits huru stor del av provisionen som skulle anses utgöra semesterlön. Såväl bolaget som A hava emellertid i målet uppgivit att det skriftliga avtalet icke avsetts innebära någon förändring av de villkor, som tidigare gällt, annat än i vissa närmare angivna hänseenden, varom nu icke är fråga. Vid sådant förhållande saknas anledning antaga annat än att den tidigare mellan parterna träffade överenskommelsen, att av de fem procent A erhöi i provision en procent utgjorde semesterlön, skulle gälla jämväl för tiden efter den 1 januari 1957. A:s talan kan förty ej heller i denna del vinna bifall.

På grund av det anförda prövar Kungl. Maj:t rättvist fastställa hovrättens domslut — — —

Av de i andra stycket av domen godtagna domskälen i Göta hovrätts dom den 3 december 1958 må följande anföras.

Hovrätten ansåg »styrkt, att parterna vid något tillfälle efter det A börjat sin anställning hos bolaget avtalat, att av de fem procent A erhöi i provision, en procent skulle utgöra semesterlön» och att de får »antagas ha avsett, att vad de sålunda överenskommit skulle gälla, förutom intill dess annat avtalades, jämväl för den tid A dittills varit anställd hos bolaget».

»Den omständigheten att avtalet ingåtts under A:s anställningstid och, enligt vad hovrätten funnit, avsett även förfluten tid, kan ej medföra att avtalet strider mot semesterlagen eller eljest är ogiltigt.

Ej heller föreligger enligt semesterlagen hinder mot avtal om semesterlönens utbetalande i förskott.»

Denna praxis synes icke vara tillfredsställande. Den möjliggör att semesterlagen i realiteten åsidosättes på ett tämligen lättvindigt sätt. Då lagen icke ansetts lägga hinder i vägen för att på detta sätt baka in semesterlönen i arbetslönen bör lagen ändras. Dock bör icke ett generellt förbud mot dylika avtal införas. Det kan finnas skäl att tillåta dem i kollektivavtalsform. Sålunda fyller byggnadsbranschens semesteravtal om successiv inbe-

talning till en semesterkassa ett legitimt ändamål och bör givetvis icke drabbas av en lagändring.

Lagändringen bör sålunda med nämnda undantag avse förbud mot att inkludera semesterlön i arbetslön och som komplement därtill ett förbud att utbetala semesterlön efter hand som arbetet utföres. Utan ett sådant komplement torde man icke komma till rätta med dessa förhållanden. Det har påståtts, att en lösning som den föreslagna skulle innebära en nackdel för arbetstagaren, i det att uppskov med utbetalningen av semesterlön kan medföra förlust, om arbetsgivaren under mellantiden blir insolvent (Bergströms anförda arbete s. 139). Häremot kan anföras, att regeln endast ger uttryck för vad som är normalt och uppenbarligen förutsatts vid lagens tillkomst och att risken för förlust på grund av arbetsgivarens insolvens till stor del är eliminerad genom reglerna om förmånsrätt i konkurs.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,
att riksdagen måtte antaga följande

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 14 och 18 §§ lagen den 29 juni 1945 om semester.

Härigenom förordnas, att 14 och 18 §§ lagen den 29 juni 1945 om semester skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

14 §.

Arbetstagare, som — — — belöpande lönen.

Annan arbetstagare — — — arbetsgivarens räkning.

Vid beräkning — — — särskilda kostnader.

För arbetstagare — — — avtalet gäller.

Ej må i annan ordning än i föregående stycke säges avtalas, att semesterlön skall innefattas i arbetslön eller utbetalas efter hand i den mån arbete utföres för arbetsgivarens räkning.

18 §.

Semesterlönen för — — — semesterlön föreligger.

Beträffande arbetstagare, varom här är fråga, skall vad i 14 § tredje stycket och 15 § *ävensom i 14 § femte stycket* är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Semesterlönen skall — — — dess utgång.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1961.

Stockholm den 26 januari 1960

Gerda Höjer

Stina Wallerius-Gunne

Carl Christenson

Malmö

Henry Brandt

i Sätilla